

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

December 1972

Nr. 181-31. årgang

Decemberstemning ved Rågelund Å, Fyn

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Ib Paulsen
Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.
Telefon (09) 12 72 71

Artikler og billeder, læserbreve, juridiske spørgsmål og øvrige meddelelser til »Slægtsgaarden« sendes til redaktionen som forbeholder sig ret til at forkorte artikler og breve, som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens bestemmelser.

☆

Annonceekspedition:

Agronom Hans Ballø,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73

Alle henvendelser om annoncer rettes til annonceekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller forsinkelse af bladet rettes til postvæsenet

Henvendelse om ældre numre eller supplementsnumre og bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, (R) Badstrup, 5484 Uggerslev.

Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hundested.

Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.

Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.

Tlf. (08) 97 52 31.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.

Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjærgermester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Arup.

Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.

Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.

Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.

Tlf. (07) 58 21 11 – Oddense 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.

Tlf. (03) 99 80 30.

Sognefoged, gårdejer N. Sehested Knudsen, Holmstol, 8883 Gjern.

Tlf. Gjern (06) – 87 41 11 – 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.

Tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Holger Buch Juul, Jærgaarden, Høllund, 7100 Vejle.

Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.

Tlf. (03) 83 92 12.

Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted.

Tlf. (03) 640 - 24.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«, 5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Kassererkontor og medlemsforhold:

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte.

Tlf. (01) 80 25 37 (Helst før kl. 8)

Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: Hammerichsgade 14 (2. sal t. h.), 1611 København V.

Tlf. (01) 11 67 20.

Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og genealog Annelise Alstrøm. (Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100 København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

Den historiske ramme om juleevangeliet

Af pastor Hans Magle

FOR KRISTNE mennesker er det sikkert det normale, at man fejrer Julens højtid med glæde og tak uden at ofre den historiske baggrund ret mange tanker. Det er med det som med et godt billede og dets ramme. Intet normalt menneske ville finde på at sige, at rammen er det vigtigste, lige så lidt som man ville kunne finde ret mange, der dristede sig til at forsvare det modsatte synspunkt, at det er komplet lige meget med rammen, når bare billedet er godt. Det er vigtigt at fastholde det rette forhold mellem billede og ramme.

Og nu er det altså juleevangeliet, det drejer sig om. Hvad er juleevangeliet? Hvordan kan man kort og fyldestgørende udtrykke det? Således f.eks.:

*Du, Gud Faders enbårne søn,
mand i lys, men dog Gud i løn,
underligt klædt i kød og blod,
kom på vor brøst at råde bod.*

Der er faktisk det hele i det ene julevers, alt det glædelige som juleevangeliet rummer. Men ... den historiske ramme mangler. Det gør den nu ikke i virkeligheden, for når vi synger det vers, supplerer vi ganske stille i vor tanke det historiske: »Men det skete i de dage, at en befaling udgik fra kejser Augustus o. s. v.« Uden det historiske ville evangeliet være tidløst, svæve frit i det tomme rum som en stump religiøs ideologi. Og er der noget, det kristne budskab ikke er, så er det netop det. Det er midt i historien ... menneskenes og tidens historie ... at Gud åbenbarer sig, giver sig til kende, ikke i et tidløst tomrum.

Derfor er det vigtigt med den historiske ramme. Men også af en anden grund. Der er stadig og vil formentlig altid være mennesker, der »af historiske grunde« mener at kunne tvivle om eller ligefrem benægte juleevangeliets sandhed. Derfor ville det jo da være helt rart, om vi kristne kendte den historiske ramme for juleevangeliet så godt, at vi ikke glemte vor glæde og taknemmelighed over billedet, selv om nogen skamferede rammen en smule.

Vi vil derfor prøve på i korthed at samle det sammen, som vi historisk kan vide om Julens

Jesus og de personer og begivenheder, der grupperer sig omkring ham.

NAR DET drejer sig om en historisk undersøgelse af nogle af fortidens begivenheder og personer, spørger man altid med rette efter, om der findes noget dokumentarisk kildemateriale. Således også her: er der noget troværdigt historisk kildemateriale vedrørende Jesu fødsel? Og svaret er: Ja, det Ny Testamente, ganske særligt beretningerne i begyndelsen af de to skrifter, vi kalder Matthæus- og Lukas-evangeliet.

Det er muligt, at nogle smiler lidt af det, når vi nævner Ny Testamente som historisk kilde-skrift. Det er der nu ikke fjerneste grund til, tværtimod. Som velbevindt historisk kilde-skrift ligger Ny Testamente snarest i topklassen sammenlignet med de andre kendte oldtidsskrifter. Af f. eks. de to store græske historikere Herodots og Thukydidts værker har vi idag kun 8 afskrifter af hver (plus enkelte papyrus-fragmenter), og det ældste af disse håndskrifter er oven i købet 1.300 år yngre end det originale værk. Derimod har vi ca. 5.000 afskrifter af Ny Testamente eller enkelte dele deraf, og de ældste af disse håndskrifter er fra ca. år 350. Vi har et så rigeligt kilde-materiale, at vi har råd til at være ekstra kritiske i vurderingen.

Ved en sådan kritisk vurdering kommer man til følgende resultat: Det kan anses for helt sikkert, at der allerførst har foreligget forskellige mundtlige traditioner om Jesu fødsel- og barn-domshistorie, der lidt senere er blevet nedskrevet i mindst to beretninger, der har cirkuleret i forskellige kredse. Derved forklares det, at Matthæus har stof, som Lukas mangler og omvendt. Forfatteren Lukas siger jo forøvrigt udtrykkeligt, at han har skrevet sin Jesus-bog på grundlag af den slags mundtlige og skriftlige kildemateriale. At Markus og Johannes slet ikke omtaler Jesu fødselshistorie kan ikke undre os, eftersom de to evangelie-forfattere så åbenlyst har andre og særprægede formål med deres skrifter.

DET FØRSTE historiske spørgsmål vi nu må stille til dette kildemateriale er naturligvis dette: Hvornår og hvor blev Jesus født? Svaret lyder: Jesus blev født i Bethlehem i Judæa, medens Au-

gustus var kejser i Rom, Herodes d. St. romersk lydkege i Palæstina, og medens Quirinius, der var »landshøvding« i Syrien, foretog den første »skatteansættelse« i de af romerne besatte områder, Syrien, Palæstina o. s. v. Det lyder måske lidt indviklet med denne tidsangivelse, men vi bruger jo selv nu og da samme metode, når vi f. eks. siger, at det og det skete »under besættelsen« eller »lige efter den første verdenskrigs afslutning«.

Men lad os se lidt nærmere på den lange tidsangivelse hos Lukas! Det er jo navne og begivenheder fra verdenshistorien, som vi i forvejen ved en masse om. Octavianus med tilnavnet Augustus var romersk kejser fra år 27 før vor tidsregnings begyndelse til år 14 efter, og Herodes d. St. var romersk lydkege over Palæstina fra år 37–4 før. Det er klart nok. Lidt vanskeligere er det med Quirinius og skatteindskrivningen. I min ungdom mente man, at Lukas havde taget fejl ved at anbringe Quirinius som landshøvding i Syrien samtidig med Herodes og foretage en skatteindskrivning i Palæstina. Sidén dengang har vi imidlertid fundet i tusindvis af papyri og lertavler med indskrifter på græsk og assyriske, der kaster et helt nyt lys over det romerske rets- og skattevæsen dengang i de erobrede områder.

Når et nyt landområde var erobret, gik ejendomsretten principielt over til Rom, der udsendte særlige statholdere med militær magt, som skulle optage en nøjagtig census over al fast ejendom, jord, og dennes ejere. Det tekniske udtryk for denne første census har vi netop hos Lukas, kap. 2,2: »den første indskrivning«, *prima descriptio*, *prote apographe*. Det foregik meget omstændeligt: al jordejendom blev således målt ager for ager, og ejeren måtte udfylde et slags spørgeskema og underskrive det under edsafleggelse til kejseren. For jøderne var det yderst besværligt på grund af deres kollektive ejendomsret, efter stammer og familier, og det forklarer, at Josef måtte rejse til Bethlehem, fordi han var af Juda stamme og Davids slægt. Det var tillige højst anstødeligt for jøderne med edsafleggelsen til kejseren, der netop på det tidspunkt – ifølge nogle møntfund – blev kaldt »Zeus Eleutherios«, d. v. s. »Befrielsesguden«. Og romerne for hårdt frem. Hvis folk var modvillige og tilbageholdt oplysninger, blev de ofte underkastet tortur. I Gallien, Frankrig, kom det under den første indskrivning dér flere gange til regulære oprør, så at det varede 40 år, før den var tilendebragt. Og når så endelig »den første indskrivning« var overstået, kom den næste census: opkrævningen og inddrivningen af skatterne. Det er faktisk ikke så mærkeligt, at folk dengang huskede denne »første indskrivning«.

Vi kan nu helt nøjagtigt historisk fastslå kronologien i begivenhedernes forløb: I år 12 udnævnes Sulpicius Quirinius til statholder i Syrien og de øvrige nærestliggende erobrede områder med pligt

til at foretage en »første indskrivning« i hele dette område. Lukas bruger ordet »økumene«. I året 8 før falder Herodes d. St. i unåde i Rom og bliver berøvet sine fornemme titler, bl. a. den fine titel »Kejserens Ven«, *Amicus Cæsaris*, og den dermed forbundne magt. Så har Quirinius frie hænder i Palæstina, og året efter . . . altså år 7 før . . . sættes den første indskrivning i gang dér.

Det vil sige, at Jesus blev født i Bethlehem i året 7, før. Det stemmer ganske vist ikke med vor tidsregning men den har vi kludret lidt med bl. a. ved omskiftning fra juliansk til gregoriansk kalender. Derimod stemmer det på en prik med opgivelserne hos Lukas.

MEN VI HAR endnu en historisk dokumentation, der peger på det samme mærkelige år. Ved udgravninger i Sippar ved floden Euphrat har man i nyere tid fundet nogle ældgamle lertavler med en »stjernekalender«, d. v. s. en astronomisk forudberegning af planeternes baner m. m. i tiden fra år 17 før vor tidsregning til år 10 efter. I den forbindelse havde de babylonske astronomer regnet ud, at i år 7 (før) ville de to store planeter Jupiter og Saturn mødes i stjernebilledet Fisken, hvilket kun sker én gang efter hver periode af 794 år. Det kaldes i det astronomiske sprog »*conjunctio magna*«, »den store forening«, fordi de to planeter da ser ud som én eneste kæmpestor stjerne. Berlinske astronomer i vor tid har efterregnet de babylonske astronomers udregninger og ingen fejl fundet.

Men nu var de gamle østerlandske astronomer tillige astrologer, der mente, at de kunne læse menneskers skæbne og tidernes gang i stjernerne. For dem betød planeten Jupiter en verdenshersker, planeten Saturn betød Palæstina, og stjernebilledet Fisken betød et tidehverv, et tidsskifte, en ny tidsalder. Det gjaldt altså . . . ifølge disse astrologiske tolkninger . . . om at komme til Palæstina, hvorfra man kunne se den vældige dobbeltstjernes tilsynekomst i året 7 før og, måske, opleve den nye verdensherskers komme o. s. v. Hermed er vi naturligvis langt udenfor det historiske og inde på tydingens område. Ikke desto mindre er der grund til at formode, at det astronomiske fænomen med »*conjunctio magna*« i året 7 før plus den astrologiske tyding deraf danner baggrunden for historien om »de vise mænd fra Østland«. De har muligvis selv været babylonske astrologer. Hos Matt. kaldes de »magoi«, et mærkeligt ord der udmærket kan gengives ved »astrologer«. Der er derfor ingen grund til at tvivle om den fortællings historiske pålidelighed, snarere tværtimod.

Men nu fik de østerlandske »stjernemænds« besøg i Palæstina i året 7, før, jo en frygtelig følge: Barnemordet i Bethlehem, som vi kun kender fra beretningen hos Matthæus. Derimod ken-

der vi Herodes d. St. særdeles vel og ved, at han var en af de værste og blodigste tyranner, der har levet. Han dræbte ikke blot fremragende jøder i hundredvis, men endog to af sine egne sønner og sin elskede hustru Mariamne. Omkring år 10, efter, kom der et jødisk apokalyptisk skrift, »Mose Himmelfart«, der om Herodes fortæller, at han uden skånsel »dræbte gamle og unge . . . sådan som det skete i Ægypten«. Det kunne tænkes at være en hentydning til barnemordet i Bethlehem, der passer godt ind i det historiske billede, vi har af Herodes. En gammel latinsk anekdote bekræfter det samme: »Da kejser Augustus i Rom hørte, at Herodes havde myrdet drengbørn i Bethlehem og to af sine egne sønner, skal kejseren have svaret med et vittigt græsk ordspil: »Ja, man må hellere være svin (»hys«) hos Herodes end søn (»hyios«).« For datidens stormænd var barnemordet i Bethlehem kun en lille ubetydelig begivenhed på den store verdensskueplads.

Vi har nu kun ét vigtigt spørgsmål tilbage vedrørende den historiske ramme omkring Juleevangeliet, dette nemlig: Hvis søn var Jesus?

Efter de jødiske navngivningsregler fik en søn altid navn efter faderen. Kun i de tilfælde, hvor faderen var ukendt, fik barnet moderens navn. Jesu officielle navn har derfor lige fra begyndelsen været Jeshua ben Mirjam, Jesus Marias søn, ikke ben Joseph. I hele Jesu barndom og ungdom har dette forhold som regel næppe spillet nogen rolle. Fra det øjeblik, hvor Jesus træder offentligt frem, bliver det anderledes. At Jesus var »ben Mirjam« var ikke mere kun et udtryk for hans menneskelige herkomst, men for alle dem, der foragedes på ham, eller som blev hans fjender, var det et smædenavn, der berørte et pinligt punkt ved hans tilblivelse.

Da Jesus sammen med sine disciple besøger sin barndoms og ungdoms hjemby Nazareth og taler i synagogen, forarges hans bysbørn på ham: »Er det ikke tømmeren, ben Mirjam? . . . (Mark. 6,3) De sagde ikke »ben Joseph«. Og når folk blev rigtig vrede på Jesus, kaldte de ham en »frådser og dranker«, se f. eks. Matt. 11,19; Luk. 7,34. Det skældsord blev dengang brugt af jøderne om en, der var født udenfor ægteskab; en sådan var dermed stempet som en, der allerede ved sin fødsel var sat udenfor »de retfærdiges samfund«, ud blandt »toldere og syndere«.

Det skal i denne forbindelse lige nævnes, at der langt senere (i den apostolske tidsalder) kom nogle hadefulde jødiske smædeskrifter, der tilsmudsede Marias navn på det groveste ved at opdigte et forhold mellem hende og en romersk legionær fra en garnison i nærheden af Nazareth. Der er dog enighed om, at disse smædeskrifter er helt uden nogen som helst historisk betydning, så dem kan vi ganske se bort fra.

Hovedsagen er da den meget vigtige, at alle i samtiden, venner såvel som fjender, var enige om, at Jesus var Marias søn, ikke Josefs. Så meget kan fastslås historisk om Jesu menneskelige herkomst.

Vi har indtil nu . . . som vi skulle . . . udelukkende holdt os til det historiske, »rammen« omkring Juleevangeliet. I samme øjeblik vi kommer til selve »sagen«, Juleevangeliet, er vi ude over det historiske og inde i en helt anden virkelighed, ikke en ringere virkelighed, men en virkelighed af en anden art, nemlig troens virkelighed. Og for nu helt at kunne vurdere den historiske virkelighed rigtigt, må vi have troens virkelighed med.

Der er nemlig det mærkelige ved det, at det historiske ikke kan skilles fra det, som det betyder; de to ting hører uløseligt sammen. At Jesus er Marias søn, det er det historiske, men det er uadskilleligt forbundet med, at Jesus er »Kristus, Guds enbårne Søn, vor Herre«. Det er alle Ny Testaments forfattere og hele den kirkelige tradition gennem snart 2.000 år enige om.

Det 4. evangelium har ikke julefortællingen, og i Johs. 1,13 er det mennesker, der tales om: »De, som ikke blev af blod o. s. v.« Jeg kan imidlertid godt lide at tænke på, at et ældgammelt håndskrift i stedet for ordet »de« har »han«, og så handler det om Jesus og passer meget bedre ind i hele sammenhængen: »Han blev ikke født af blod, ej heller af køds vilje, ej heller af mands vilje, men af Gud.« Udtrykkene varieres, men bestandig er det »rammen« og selve »billedet«, den historiske og den guddommelige virkelighed, der hører uløseligt sammen. I den såkaldte »romerske bekendelse« fra ca. år 200 hedder det: »Født af Helligånden og Jomfru Maria«. Det er også værd at huske Luthers måde at sige det på: »Sand Gud . . . og tillige sandt menneske«, d. v. s. begge virkeligheder på én gang og begge lige rigtige og sande.

MEN ENDNU ét. Selve sagen, kærnen, i Juleevangeliet er det, der udtrykkes ved det teologiske ord »inkarnationen«, d. v. s. kødbliveness, menneskevordelsen, at Gud virkelig har åbenbaret sig her på jorden midt i den menneskelige historie. Tegnet er jomfrufødslen. Og så siger »man«: »Kunne Gud ikke lige så godt have åbenbaret sig på en anden måde?« Det kunne Gud naturligvis. Men når »man« spørger sådan, kommer det jo af, at »man« ikke rigtig kan lide det med jomfrufødslen. Jeg siger: her bør der trædes varsomt! Hvis man forkaster jomfrufødslen, hvem er så Jesu fader? Ikke Josef. Det er der historisk bevis for. Og hvor ender »man« så? Sammen med dem, der hadede ham. Det var jo nok grunden til, at Karl Barth advarede mod, hvad han kaldte »va-

gabondering« d. v. s. at forlade den gamle overlevering og gå på egen hånd.

*Lovet være du, Jesus Krist,
at du menneske vorden est,
født af en jomfru ren og skær,
gladelig hilst af himlens hær.*

Om humleplukning

RIDDER AF den fynske humleranke er en ny ærestitel.

Smuk og fornøjelig.

Humlen er den fynske nationalplante ved siden af boghveden, og humleplukning var i ældre tid en festlig foreteelse. Den foregik i september-oktober afhængig af sommervejrets mildhed og varighed. De lange humleranker blev skåret af og fordelt til karle, piger, børn og oldinge, som siddende omkring et kar plukkede blomsterkopperne af rankerne.

Så blev der fortalt historier eller sunget sange. H. C. Andersen havde som barn oplevet humleplukningens eventyr på en herregård ved Bøge (Hærtslevgård?) og muligvis gendigtet nogle af de gamle historier i sine egne eventyr.

En anden fynsk digter, Sigfred Pedersen – selv af vestfynsk bryggerslægt – har smukt skildret humlefesterne i barndommens lyse tider. Han ønskede at skrive et fynsk festspil til humlens pris, men nåede det ikke.

Han har i nogle smukke erindringsblade fortalt, at der til hverdag ikke var megen poesi over de fynske gårde, men når humleplukningsdagene begyndte, så overstrålede de faktisk juledagene i festlighed og poesi.

Sigfred Pedersens broder, brygger Laurits Pedersen, »Bryggerhuset« i Harndrup føjer til dette, at da Sigfred Pedersen fyldte 50, blev han fejret med en storstilet fest i Odd Fellow-palæet i København. Der var optræden af mange kunstnere, som sang og reciterede ting af Sigfreds produktion. Der var også fremskaffet en lirekasse, som skulle spille »Kathinka«, men da den begyndte, var det »Glade jul«, og det var ikke muligt at få den til at spille andet. Statsminister H. C. Hansen holdt festtalen, og som afslutning humlekransede han Sigfred.

I sommerens løb var de ru humleranker skudt op omkring hvert eneste nordfynsk hjem som en skov. De blev til en mystisk, duftende, halvmørk jungle, hvori drengene havde deres kæreste tumleplads. Når knopperne modnedes om efteråret, blev hele skoven fældet i løbet af et par dage.

Gammelt træ begroet med humle

Så mødte slægt og venner til humleplukningen der foregik omkring et stort kar i bryggerset. Hvor lyste de gamle mænds ansigter i et smukt skær. Til daglig sad de oversete omkring på gårdene og surmulede i komfurkrogene i et evigt skænderi med »kvinjfolkene«, fordi deres skråtobakssovs og deres husflidsarbejde svinede på gulvet. Men under humleplukningen førte de gamle det store ord.

Med skælvende, sprukne, trangbrystede stemmer sang de gamle fynske viser såsom »Jeg har et æble udi min lomme, det gemmer jeg til min bedste ven« – eller den berømmelige Lakkenstrupsvise med de mange vers. De kunne udrede meget indviklede slægtskabsforhold og blev lettere fortørnede, når man ikke kunne holde rede på, hvordan den og den var blevet giftet ind i den og den gård for mere end hundrede år siden. De fortalte eventyr, sagn og remser, og det blev gerne henimod midnat, før der blev brudt op.

Plukkearbejdet kunne let strække sig over flere dage. Men så havde man også humle til ølbryg-

ning eller til salg. Den fynske humle var berømt.

»Den kunne bruges mere end én gang«, sagde de nøjsomme jyder. Men så blev der ikke altid skum på de sidste ølankre.

De gamle plukkere rykkede ind til kakkelovns-krogen igen. De tog sig en forsvarlig luns skipper-skrå eller også de stegte æbler. Denne stegning blev ikke overladt til hvem som helst. De søde var

de første og dernæst fulgte de sure gemmeæbler, der dog smagte fortræffeligt, når de havde siddet på træerne og modtaget de første frostgrader. Ind imellem snakkede de gamle igen om årets humle-avl og de skønne gulgrønne ranker med kop-perne. Men den gang anede de ikke, at man en dag kunne blive ridder af den fynske humleranke.

Edvard A.

Musikalitet - ja tak!

Af Ib Paulsen

HIMLEN er fyldt med billeder og ikke mindst en skyet dag. Jeg ligger i græsset og kikker op på den. Den lysende sky kommer drivende for høstbrisen. Først ligner den et makabert monstrum fra de store krybdyrs periode. Så pusler vinden i det højere luftlag lidt med den og gør den til en hyggelig hundehvalp, der kikker bag ud mod det sære, mennesket kalder en hale.

Til den anden side laver skyerne geografi. En sky, formet som Island, sejler hen foran Solen.

I græsset nær ved mig ligger en sten, et stykke flint på $7 \times 3,5$ cm. Det er sortgråt og med en spændende tegning af forstenet småkræ fra kridt-tiden. Desto mere jeg kikker, desto mere fore-kommer billedet i stenen mig at ligne et gammelt, japansk kalligrafi med en hejre, der står og fisker ved en flodbred. Bag den ses en nåletræs-lignende vækst og omkring den fortoner et spejlblankt vand sig i lyse og mørke klange. Et par kalkstreger an-tyder en kyst i baggrunden.

Det sete afhænger af øjnene der ser. Men helt spontant afstedkommer oplevelser af bl. a. denne art visse tanker om begrebet musikalitet i videste forstand: *i forholdet til omgivelserne*. Vi taler om musikalitet i billedkunsten, i et maleris eller en skulpturs rytmer, om musikalitet i koloritten. Føl-somhed overfor begrebet rytme har noget med musikalitet at gøre og kan være af en helt afgø-rende karakter i mangfoldige situationer. En vis musikalitet i sindet er forudsætningen for en dy-berede oplevelse.

EN FRØNNET træstub eller et smukt stykke møbeltræ kan være opløftende at betragte. Begge dele kan være fyldt med rytme og musik. Jeg er ofte faldet i staver over rytmen i poppelvrage-ne på de fynske markskel. Hvor kan sådan et stykke træ være rigt i form og farver, således som også et helt landskab kan være det, med dets vejføring, bakker, flader og hegn, mens skyernes skygger jager hen over det.

Aftentystheden i en have har også sin egen dæmpede musik, der kræver lydhørhed. Der er forskellig tone i brisens gang gennem stauder og nåletræer, gennem klematis og bambus, ja endog forskellig fra bambusart til bambusart. Også løvet rammer jorden med vidt forskellig lyd. Visse løv-træer, og da ikke mindst popler, rasler på en sær-lig måde med bladene mod uvejr.

Er vi indbyrdes blevet mere rytmesløve og min-dre musikalske over for hinanden i dette forure-

De stærke rytmer i en frønnet træstub.

ningens århundrede? Jeg har det på fornemmelsen. Busmentaliteten er ofte meget umusikalsk. Megen motorkørsel i øvrigt også.

Det kan kun skyldes en mangel på medmenneskeligt betonet musikalitet, når det store flertal bliver siddende i en bus og lader en ung mor med en baby på armen blive stående. Det er på én gang både forstemmende og opmuntrende i bedste fald at se en af bussens ældste, en hvidhåret og dårligt gående herre, rejse sig og med et smil tilbyde sin plads, mens de unge bliver siddende limet til sædet.

På den anden side står det også for en komplet mangel på musikalitet, dersom en ældre skubber til et siddende barn og siger: »Flyt dig, Dér vil jeg sidde«. Vel har barnet ikke såkaldt ret til at sidde ned, men unge havde muligvis flyttet sig med et smil, dersom ordene lød: »Hør du, jeg er dårligt gående, må jeg ikke godt få din plads?« Stupiditet (rethaveri) på det område uddyber jo kun et barns opfattelse af voksne som idioter, der pukker på deres ret. Børn kan meget vel skelne imellem, når de provokerer eller provokeres.

DET ER LET i trafikbilledet at se, hvem der bevæger sig med rytmesans eller slet ikke. De sidste opfatter overhovedet ikke færdselsrytmen, mæsser sig bare frem og fremkalder mere eller mindre ubekvemme situationer, om ikke det, der er værre. Trafikrytmen forudsætter, at man bevæger sig smidigt og opmærksomt og føjer sig ind i situationen. Alt for mange med førerbevis ejer ikke den form for musikalitet. Motorførere af den type voldtager også ofte deres motorer. Man bør kunne høre på en motor, om den befinder sig godt ved det, man foretager sig med den. Det er billigst i det lange løb, men det gør det også morsommere at køre under alle forhold. Ethvert fæ kan ødelægge. Psykisk modvirker musikalitet ved rattet, på motorcyklen og cyklen voldsmentaliteten i trafikken, den, som er dødsens farlig, fordi vold under alle normale omstændigheder er af det onde. En dame, kommet hjem fra flere år i udlandet, sagde forle-

Flintknolden med tegningen af den fiskende hejre.

den til mig: »Jeg kan ikke længere lide mine landsmænd. Otte dage har været nok. Danskerne er blevet selviske, usportslige og kyniske. Mennesket rager dem en papand«.

Dette er måske nok en kende dystert opfattet, men mange opfører sig vitterlig komplet hverdagsumusikalsk. Man kender det jo også på sig selv. Visse dage klimprer klaviaturet pivfalsk, men det kan modvirkes – med sind.

Man kunne også tale om mangel på samtalemusikalitet. Den er helt åbenbar hos snakkemaskiner, der ikke ejer evnen til at lytte: de påståelige, de evigt selvhævdende, kort sagt meningskarburatorerne, der sprøjter snakkebenzin ud over deres omgivelser, så al samtale går i stå og bliver til en monolog, guderne skal vide ofte af tyndt indhold. Dette er ru adfærd. Lidt mere andante, som står for roligt middeltempo, kunne pynte også på den pågældendes egen situation.

Den gode samtale har lighed med et skibs bølgebølge, der omsider skyller mod en strand. Eftervirkningen har været lang. Skibet er for længst ude af synsvidde, men det manifesterer sig endnu ved en anden lyd i havstokken end det normale bølgeslags. Det hænder også, at gode samtaler afstedkommer en lang efterdønning.

Stupiditet og musikaliet i hverdagen forholder sig som syre til vin. Den sidste er rarest at ha' i glasset.

Kunst som slægtsarv

Af redaktør *Edvard Andersen*

SLÆGTSARV er ofte et flygtigt begreb.

Der findes tilfælde, hvor slægtsarv i form af synlige minder og sager har betydning og værdi. Dette gælder bl. a. en fynsk samling af malerier og tegninger, som i en lang årrække havde hjemsted på den smukke og historiske gård Lykkesholm ved Gislev.

Her har kendte slægter haft hjemsted og arbejdsplads siden 1300-tallet. Venlig gæstfrihed er udvist mod herremænd, officerer, digtere og malere. Særlig kendt blev slægten Lindegård, der i flere generationer var knyttet til godset.

Gennem en lang årrække blev en fin samling af malerier og portrætter tilvejebragt på hoved-

bygningen. Den smykkede lokalerne og glædede ejerne og gæsterne. Der var fine og gamle kunstværker iblandt, og der var nyerhvervelser af stor interesse og værdi.

Da slægten Lindegård i begyndelsen af dette århundrede mistede grebet om Lykkesholm, blev der tilvejebragt en fond, der sikrede kunstsamlingens bevarelse som en helhed ud i al fremtid. Samlingen måtte ikke splittes, således som det var gået familiegodset.

Ifølge fundatsen skulle de 53 malerier og portrætter forblive i slægtens eje. I nogle år opbevarede billederne på Sjælland, men så skulle der skiftes opholdssted.

Juristerne og arvingerne valgte »Gammel Wifertsholm« i Nordjylland.

Her har samlingen fået et blivende sted. Det håber i hvert fald slægten og alle kunstinteresserede. Det er nemlig et godt sted. Og samlingen er allerede blevet udvidet.

Men dette med at flytte den gamle fynske samling var i virkeligheden en svær opgave. Det gjaldt juridisk og praktisk. Ikke færre end 36 medlemmer af Lindegårdslægten skulle spørges, inden overdragelsen kunne foregå. Men efter mange forhandlinger og diskussioner blev der opnået enstemmighed om at vælge Gammel Wifertsholm som hjemsted.

Enstemmighed var nødvendig. Når det lykkes så godt, skyldes det, at godsejer *Torben Ramshart Lindegård* og hustru *Birthe Lindegård* født *Dinesen*, ikke blot har vist interesse for familieklenodierne, men også følt sig forpligtet til at beskytte dem.

Godsejer Lindegård er en ægte fynsk Lindegård. Hans far og mor forpantede i mange år Hofmannsgave på Nordfyn. Her er *Torben Ramshart Lindegård* også født, og han har realeksamen fra Otterup realskole, hvorefter han har dygtiggjort sig til en gerning i det større landbrug, bl. a. ved ophold på så anerkendte bedrifter som Sparresholm, Christianslund, Brockdorff og ved teoretisk uddannelse på Korinth landbrugsskole. Og så er han tillige i besiddelse af en militær uddannelse, idet han er kaptajn ved gardehusarregimentet. Ganske vist er det militære islæt på godserne ikke i kurs mere, men det er nyttigt at kunne gribe rigtigt i tøjlerne på en rask ridehest og hurtigt tilse de store hovedgårdsmarker, ligesom det i jagtsæsonen kan være fornøjeligt at genopfriske rekruittidens skydefærdighed. Ædle idrætter, som følger manden overalt i verden.

GALLERIET er på hovedbygningen fordelt i syv stuer. Før ophængningen gennemgik samtlige billeder en nyttig og nødvendig konservering af sagkyndige på Thorvaldsens museum.

Det var et eftersyn, der strakte sig over næsten fem år. Man ville nemlig gerne benytte lejligheden

til at undersøge farver, lærreder og rammer og eventuelt fastslå kunstnernavne. Man var også i tvivl om enkelte portrætter. Ikke alt er opklaret endnu.

Godsejer *Torben Ramshart Lindegård* oplyser, at de ældste billeder er fra 1619 og de yngste fra århundredeskiftet.

– Hvem er portrætteret?

– Et stort antal medlemmer af slægten Lindegård. Her er *Salomon Lindegård* med *Lykkesholm* i baggrunden, og her er billeder af f. eks. etatsrådinde *Ramshart* ved siden af en »ukendt elefantridder, men sagkyndige personalhistorikere mener, at det en dag må være muligt at finde ud af, hvem elefantridderen er.

Og så er her små silhouetter og malede miniatureportrætter af kendte eller ukendte forfædre. Altsammen en enestående og smuk kulturhistorisk samling.

– Betyder galleriet så noget for Dem og Deres hustru?

– Absolut. Det er et slags samlingsmærke for slægten. Enhver af familien er velkommen til at komme og se billederne, og det er meningen, at vi skal udvide samlingen med nye portrætter af nulevende familiemedlemmer. Og forhåbentligt også kommende.

– Hvordan befinder De Dem som fynbo i det nordjyske område?

– Fint. Jeg kan lide gården og naturen. Jorden er ikke den allerbedste landbrugsjord, så vi er spændt på prisudviklingen. Vi har 1400 tdr. land ager og 500 tdr. land skov samt 100 tdr. land hede og overdrev. Vi har kvægløs drift og dyrker korn, rajgræsfrø, en del raps og kartofler. Vi har ca. 600 stk. fedesvin efter køb af pattegrise. Af maskiner har vi bl. a. syv traktorer, hvoraf den største er på 123 hk, og den mindste 75 hk.

TORBEN LINDEGÅRD er ikke blot optaget af gårdens landbrug og skovdrift. Han interesserer sig også for dens historie.

Om en af ejerne fortæller han følgende:

– *Wiffertholm* var udbudt til salg. Mange mødte frem for at følge den usædvanlige situation, at en herregård blot ved et hammerslag skiftede ejer. Blandt de sidst ankomne var også en jævnt påklædt mand, der ikke kunne få sine heste i stald. Staldrummene var forbeholdt standspersonernes dyr.

Auktionen kom i gang, og minsandten om ikke den nyankomne byder med.

Han får hammerslag, og herredsfogeden spørger:

– Kan han stille kaution?

– Nej, men a kan betål, lød svaret.

Og så råbte han ud over gårdspladsen:

– *Jens*, bring mig det bitte røde skrin. Herfra gravede han blanke rigsdalere frem og betalte

gården kontant. Folk undrede sig, og der blev munterhed da han derefter sagde:

– Nu kan a kanske få min hest i stald.

Det sol'de skrin med jernbeslag og rød maling står endnu på Gammel Wiffertsholm, og sammen

med andre møbler og antikviteter bl. a. den Lindgårdske malerisamling er det med til at gøre hjemmet hyggeligt og indholdsrigt for det fynsk/sjællandske godsejerpar og deres børn.

Skyggerne over Sougaard

Af Kirstine Hofmansen

DEN KØNNE SLUGT er der endnu, hvor hytten lå, der blev forladt hin anden søndag i advent i slutningen af det syttende århundrede, da Terkel Kræmmers mordere forlod den, efter at de var blevet røbet af svanerne. (Se »Slægtsgaarden«s nr. 98). Og hytten sank efterhånden sammen. Tidens tand øvede sit værk. De lerklinede mure var det ikke vanskeligt at få bugt med, og lyngen, egepurret og enerne gemte stedet. Årene gik. Sommer og vinter skiftede over slugten som andre steder. Men der var ingen, der holdt af at færdes der – navnlig ikke efter mørkets frembrud. Man vidste jo, at ude i den våde mose havde kræmmeren sin grav, og mange mystiske ting blev berettet, om hvad der var hørt og set der.

Men som tiden gik, og nye slægter kom frem, var der alligevel nogle, som igen vovede at bosætte sig i Sougaard. Men det varede ikke længe, før der blev talt om, at alt ikke var, som det skulle være deromme i kløften – om ting, der ikke tålte dagens lys. Men Jelle Sougaard var ikke nem at blive klog på. Han forstod at føre sig næsten som folkene i Hjelm mølle og Søgaard. Men alligevel – der lå en skygge over stedet. Ingen kunne forklare det, men i almindelighed befandt folk sig ikke godt der. Den begivenhed, der måske kom til at veje tungest i Jelle Sougaards vægtskål, vakte ikke den samme opsigt i første omgang som mordet på kræmmeren, og Jelle forlod ikke sin gård af den grund.

Det, der skete og kastede en meget dyb skygge over stedet, var vistnok den gang, den lille fjortenårs dreng, der gik på omgang i sognet, kom til Sougaard for i nogle dage at få mad og husly der. Han var et lille ensomt menneske. Nogle ville vide, at hans far hørte til taterne, og hans mor havde ladet ham i stikken og overgivet ham til andres forsorg. Og da hans svage legeme ikke egnede sig til arbejde, blev det hans lod at vandre fra sted til sted, overgivet til menneskenes mere eller mindre godhed.

En kold februaften i skumringen var han kommet traskende til Sougaard, men ingen bød ham velkommen, og ingen bød ham til sæde.

Men da folkene satte sig til langbordet, gled han med, og med en klinket hornske langede han til grødfadet ligesom de andre, mens hans øjne af og til smuttede over til husbond og madmor. Men der mødte ham intet godt. Hans indhug i grøden blev mere tøvende, og ængsteligt så han sig omkring. Da han igen var på vej til grødfadet, blev skeen slået fra ham af husbonden selv. Det skulle se ud som en spøg, og de andre stak i en skraldende latter. Drengen tog skeen op og forsøgte sig atter med en skefuld, men det gik på samme måde. Jelle slog til, så skeen havnede langt ude på lergulvet. Da forstod drengen, at det ikke var spøg. Hans skræmte øjne flakkede rundt i den aflange stue med de tre alkover. Måske ønskede han sig i dette øjeblik gemt i en af dem. Men da var det, som det sidste lys slukkedes i hans øjne. Med et hulkende gisp rejste han sig og forlod stuen uden at lukke døren efter sig. Og den kolde vind satte ind og fik tællepråsen til at blafre og kaste urolige skygger hen over den i forvejen halvmørke stue. – Jelle lukkede døren, som om intet var hændt. At se efter drengen faldt ham ikke ind. Men nogle dage senere blev drengen fundet som død langt ude på Hjelm hede. Det så ud til, at han havde lagt sig til hvile i læsiden af en lille høj, der tildels var bevokset med blingeløv. Det formodedes, at han var faret vild i mørket og var gået så længe, at han ikke kunne mere. Måske ville han have været efter Hjelm mølle, men havde i mørket taget fejl af vejen og kommet ind på heden. Ingen ved det. –

Nogle tog let på det og mente, at drengen var lidt til en side og kunne undværes. Måske var der dog andre, som ikke havde så let ved at affærdige sig med samvittigheden. Jelle syntes uberørt af det hele. Men hvad der var hændt hin aften i Sougaard, sivede efterhånden ud. Og det var vist efter den tid, at Anders Skrædder i Søgaard sagde, at Solen ikke havde samme glans i Sougaard som andre steder.

ET ÅRS TID efter denne begivenhed var Jelle og en af sønnerne gået ud i heden for at sætte

snarer for harerne. Og uden at han vidste det, var han kommet i nærheden af højen med blingeløvet, og fra denne dukkede der pludseligt en hel ukendt mand op. En tater så han ud til at være. Tateren kom med en truende mine frem mod Jelle. De tog mål af hinanden et øjeblik. Men så løftede tateren truende hånden og råbte: Endelig traf jeg dig. – Og du vover at komme her, hvor det uskyldige barn måtte dø, han som du ved din hårdhed sendte ud i kulden og mørket. – Vé dig, Jelle Sougaard! Vé dig! – Dit brød, som du ikke undte et fattigt barn, skal blive din død!

Jelle stod som lamslået. Han forsøgte med en overlegen og ligegyldig mine at tage til genmæle, men taterens holdning og truende ord drev ham tilbage. Og med taterens forbandelse over sig forlod han stedet. Fra den tid havde Jelle ikke så ofte ærinde ud i heden som før.

Flere år gik, men rygterne, der gik om folkene i Sougaard, blev ikke bedre. Så skete det under-

lige, at Jelles brød blev hans død. – Det skete en dag, da folkene i Sougaard var stærkt optaget af høbjergningen, at Jelle tog et stykke brød i hånden for at fortære det, medens han forkede hø af. Og da faldt han baglæns af vognen og kvaltes i brødet, han havde i munden.

Sougaard forfaldt atter. Jelles efterkommere rejste derfra. Og i mange år lå Sougaard igen øde og forladt med skyggerne over sig af kræmmerens mord, taterens forbandelse og et hulken-de, fortvivlet barns gråd, indtil senere slægter igen bosatte sig for atter at flytte derfra. Ingen kom mere til at bo der.

Men den, der en sommermorgen er kommet ned gennem den kratbevoksede hulvej, forbi mosen og gårdtomten med de utallige glimtende dugdråber i græsset og på buskene, og som har set solglansen stige frem over den nordligste del af Stubbergaards sø, kan ikke have set noget smukkere, men stille og tyst hviler historiens skygger stadigvæk over Sougaards tomt.

Af Ods herreds saga

III

Af arkivar P. K. Hofmansen

Man hører greven af Hoyas kanoner i 1535 buldre mod Dragsholms mure, uden at de dog får bugt med dem, men 125 år senere drager svenskekongen Carl X. Gustavs tropper under kommando af prins Emanuel af Anhalt ind på borgen og handler derfra ilde med egnen. Folk og fæ flygter ud i moser og skove for at undgå ildgerningsmændenes efterstræbelser. Landsbyerne står tomme med øde og ofte nedbrudte eller brændte gårde, og Nykøbing lider meget under de fremmede troppers besættelse. Den anhaltske prins, der kun er 27 år gammel, har indrettet sit hovedkvarter i Rødegaard udenfor Dragsholms mure. Da sker det, at den danske kaptajn Robert Colnetovre på Samsø får at vide om prinsens bopæl og beslutter sig til det store kup. Efter et ophold på Sejerø i 3 dage lander han om aftenen den 21. marts 1660 ved Sanddopperne og sniger sig derfra med sine 68 mand frem mod Rødegaard, der nåes ved 2-tiden om natten. Den svenske vagt skydes, og ledsaget af 5 mand trænger kaptajn Robert ind i prinsens sovekammer efter at have opbrudt låsen med et pistolskud. Der bliver tumult, håndgranater kastes og mænd dødes, men efter en kort kamp slæbes prinsen med sin page og kammertjener, kok og

6 ryttere bort til stranden for at sejles til Fyn, hvor den danske feltherre Hans Schack opholder sig. Prinsen tilbyder kaptajn Robert 20.000 rd. for sin frihed, men kaptajnen er ubestikkelig, og prinsen må vandre i dansk fangenskab til fredsslutningen i maj samme år.

Efter krigen ligger Dragsholm i en sørgelig forfatning. De fjendtlige tropper har ødelagt alt både ude og inde, men som omtalt fik rentemester Henrik Müller omkring 1675 atter borgen bragt nogenlunde i stand. Det var dog først efter stiftamtmand Frederik Kristian Adellers overtagelse af godset 1694, at slottet blev grundigt repareret og fik sit nuværende præg omkring 1697. Medens der i bispetiden havde været et kapel på borgen, blev den nuværende kirke i nordfløjen indviet 1732. Godset blev i 1755 gjort til et stamhus under navn af Adellersborg for løjtnant Conrad Vilhelm Adeler, der 1785 blev udnævnt til friherre samtidig med, at stamhuset blev ophøjet til baroni.

For bønderne på det kgl. gods i Ods herred fandt der 1728 en gunstig omlægning af godsadministrationen sted. Der krævedes ikke mere noget hoveri med pløjning, sæd og høst eller andet hoveriarbejde. Efter 1728 kunne de aflevere alle deres

skatter, landgilde og andre afgifter i Nykøbing eller på Egebjerggaard, hvor godsforvalteren boede, hvorved man undgik de lange, besværlige rejser til Kalundborg amtsstue. Kronens bønder i Ods herred var således bedre stillet end de fleste andre bønder på Sjælland, der trællede under private proprietærer.

Samme år, som den nye godsadministration trådte i kraft, kom der en ny godsforvalter til det kgl. gods. Det var den 31-årige Niels Christian Bang, der først boede i Ulkerup (1731), men siden på Egebjerggaard. I sit andet ægteskab med Ulrikke Eleonora Schwane, datter af kommerce-råd Peder Schwane, der fra 1724 havde ejet Annebjerggaard og Ellingegaard, blev Bang i 1747 fader til sønnen Frederik Ludvig Bang, 1748 til datteren Catharina Marie Bang (Mindesten i Egebjerggaards have 1915) og 1751 til datteren Susanne Christina Bang, alle født på Egebjerggaard. Lægen Frederik Ludvig Bang blev plejefader til Sjællands biskop Jakob Peter Mynster. I 1768 ægtede søsteren Catharina Marie Bang i en alder af 20 år den 34-årige præst på Odden Johan Ottesen Grundtvig, der i 1776 flyttede til Udby i Sydsjælland, hvor sønnen Nikolaj Frederik Severin Grundtvig som bekendt blev født den 8. september 1783. Faderen Johan Grundtvig havde dybe slægtsrødder i Ods herred, idet han i lige linie nedstammede fra købmand Morten Tuesen i Nykøbing, der døde 1618, og som 1607–12 havde været borgmester i byen. Tilnavnet Grundtvig fik han uden tvivl af navnet på en af Nykøbings fjerdinge, som kaldtes »Grund-vig«.

De mange sagn

Frederik Ludvig Bang og Catharina Marie Bangs yngre søster Susanne Christina Bang blev i sit ægteskab med Ods herreds læge Henrich Steffens mor til naturforskeren, filosofen og digteren Henrich Steffens, som efter moderens død 1788 en tid var huslærer for hendes slægtninge i Ods herred. Af moderen eller under sin huslærervirksomhed i herredet har rimeligvis hørt sagnet om »Bruden fra Rørvig«, som han i 1824 lod trykke på tysk i Breslau i samlingen »Geschichten, Sagen und Märchen«. Dette sagn er såre ejendommeligt og har tjent til at gøre Ods herred kendt viden om.

Det fortæller, at en aften ankrer et stort skib op ude i havet, nord for Rørvig, og samme nat kommer nogle forklædte og væbnede personer til sognepræsten og tvinger ham til at gå op i kirken for at forrette en vielse. Da han kommer ind i kirken, er denne helt oplyst, mange fremmede er til stede, og brud og brudgom står for alteret i prægtige klæder. Alt tyder på, at de er af høj stand, men bruden er bleg som et lig. Da vielsen er til ende, bliver præsten ført ud af de samme

mænd, som havde hentet ham, men han er ikke kommet ret langt, før han hører et skud i kirken. Da han er blevet fri for sine ledsagere, lister han sig ubemærket tilbage til kirken, og igennem et lille vindue ser han da, at bruden ligger død for alteret, og at de tilstedeværende bereder sig til at forlade stedet og tage liget med sig. Straks efter drager de bort og forsvinder i den mørke nat, men skibet, som blev antaget for et russisk krigsskib, er næste morgen borte.

Just Mathias Thiele synes ikke at have hørt dette sagn, da han i 1817 besøgte Ods herred. I alle tilfælde har han i modsætning til sagnet om marsk Stigs begravelse i Rørvig kirke 1293, ikke medtaget det i sine »Danske Folkesagn«, der udkom 1818–1823. I trykt form forekommer sagnet således først i Henrich Steffens publikation 1824. Da Thieles »Danske Folkesagn« udkommer i en ny og forøget udgave 1843, er sagnet imidlertid taget med, og af noterne fremgår det, at Thiele såvel har kendt Henrich Steffens beretning som den korte omtale, dr. theol. J. H. Larsen (født i Nykøbing 1773) ofrer sagnet i sin bog »Ods- og Skippinge Herreder topographisk beskrevet« fra 1832. Derudover fremsætter Thiele nogle bemærkelsesværdige oplysninger, som han skriver »er meddelt af en svensk Rejsende Hr. Ritterberg«. Denne har fortalt ham, at pastor D. P. Gøtzsche, der var præst i Faarevejle 1811–1843, havde hørt sagnet af den i 1829 afdøde amtsprovst S. Warthoe, hvilken igen skulle have læst tildragelsen beskrevet i en bibel, som tilhørte den datidige præst i Rørvig. Endvidere meddeler Thiele efter den omtalte Ritterberg, at en lods Peder Pedersen, født 1750, og rimeligvis hjemmehørende i Rørvig, hvor der var lodsstation, som dreng – altså ca. 1760–1765 – »hørte af sin Fader, at i hans Ungdom var nogen død i Kirken, men det var forbudt at snakke derom«. Endelig også, at en skipper Thomas Danielsen – sikkert også fra Rørvig, der var en udpræget skipperby – som en meget gammel mand på henved 100 år havde fortalt, »at et Fruentimmer engang var blevet skudt i Rørvig Kirke, og at dette havde tildraget sig i hans tidligste Ungdom«. Sammenholder man disse meddelelser, kan den mulige tildragelse, der ligger til grund for sagnet, ansættes til omkring år 1700, men som Thiele skriver, »endnu denne Dag – (d.v.s. 1843) – er denne Begivenheds Sammenhæng skjult i Mørke«, og det samme kan siges den dag i dag, men sagnets dramatik er kunstnerisk udnyttet både af H. C. Andersen og Vilhelm Bergsøe samt omhyggeligt og selvstændigt behandlet i Tage Christiansens smukke hefte »Odsherred« 1931.

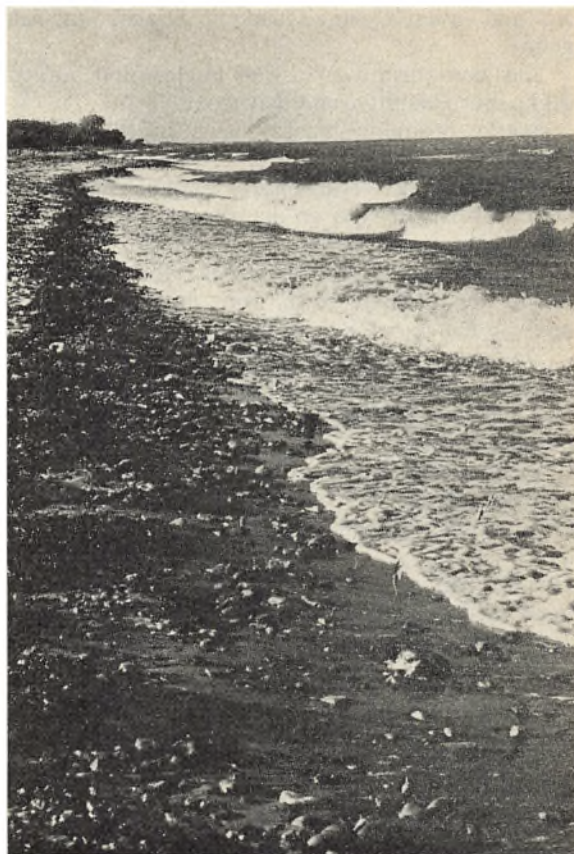
Da Henrich Steffens i 1824 lod sagnet om bruden fra Rørvig trykke, havde fætteren N. F. S. Grundtvig allerede 15 år tidligere skrevet sit pompøse digt om kampen mellem lineskibet

»Prinds Christian Frederik« og en overmagt på 5 engelske krigsskibe ved samme kyst om aftenen den 22. marts 1808.

*De Snækker mødtes i Kvæld paa Hav,
og Luften begyndte at gløde,
de leged alt over den aabne Grav,
og Bølgerne gjordes saa røde.
etc.*

Det er ved aftentide den 22. marts 1808. Linieskibet »Prinds Christian Frederik« under kaptajn C. W. Jessens kommando kommer fra Store Bælt og har passeret Sjællands Rev og står nu – forfulgt af 3 engelske fregatter – ned langs Oddens nordkyst i sydøstlig retning. 2 engelske linieskibe fra det østlige Kattegat kommer til. Syv gæve fiskere fra Hornbæk, som havde set disse sammen med en tredje ligge for anker mellem Hornbæk og Höganäs, var af egen drift sejlet ad Bæltet til for at advare kaptajn Jessen, men de når ikke frem i tide. Vinden løjer af, flugt er umuligt, der må kæmpes mod overmagten! En voldsom kanonade begynder fra begge sider, og i kampens første faser falder den kække premierløjtnant Peter Willemoes, helten fra Kongedybet 1801, nu 25 år gammel. Lidt senere falder også den 21-årige sekondløjtnant J. V. Dahlerup, og snart ligner dækket på det danske linieskib en slagterbænk, overstrøet med dræbte danske orlogsgaster. Klokken 10½ om aftenen sætter kaptajn Jessen linieskibet på grund en kabellængde fra land ud for Rygaard, der ligger vest for Overby, og Danebrog stryges som tegn på overgivelse. 69 menige er falden og 132 sårede. Den følgende aften sprængte englænderne linieskibet, som de ikke kunne tage af grunden, i luften, og i de følgende dage helt til 30. april bliver ilanddrevne lig af danske orlogsgaster begravet i krigergraven på Oddens kirkegård. Året efter rejste kaptajn L. Friberg til Annebjerggaard en sandstenssøjle på graven med Grundtvigs omtalte digt på fodstykket. Grundtvig og Willemoes havde været venner og kendt hinanden fra Langeland, hvor Grundtvig som bekendt havde opholdt sig i efteråret 1807 for at lede troppetransporterne mellem Langeland og Lolland. I 1810 stemte Grundtvig atter sin lyre til vennens pris og sang »Kommer hid, I Piger smaa«.

*Hist i Nord gaar Odden ud
mellem høje Bølger,
Der blev Døn af stærke Skud,
Christian ej sig dølgjer;
men som gamle Christian
staar han fast paa danske Strand,
skønt hans Blod udrinder.*

Ved Sjællands Odde.

Mindet om kanaontordenen over Odden hin mørke martsaften 1808 blev fortalt og atter fortalt i Ods herred, så længe der endnu levede nogen, som kunne huske den. Effekter fra »Prinds Christian Frederik« blev nu og da fisket op fra havbunden. Skibsklokken (støbt 1703) havnede på Ellingegaard, hvor den brugtes som madklokke, men senere fandt den sin rigtige plads på Stenstrup museum, hvor den nu er en af Ods herreds dyreste klenodier.

I den tankeverden, der omfatter minderne fra det gamle Ods herred, blander dens smukke klang sig med »Døn af stærke Skud« fra Sjællands Odde.

Pennens skratten over papiret i Grevinge degnebolig akkompagnerer lyden af knirkende bøndervogne med landgilde på vej mod Egebjerggaard.

Slag af årer ved Gundestrup færgebro taber sig under Audebos Klint.

Hundeglam og gjaldende jæghorn i Kongsøre skov lyder ud over Issefjordens vande.

Bulder af sten og tømmer, der losses ved landets kyster, forstummer, da aften falder på – en mørk aften, hvis stilhed brydes af et skrig – et sidste gisp – i Rørvig kirke.

Smæld af rytterpistoler på Rødegaard blander

sig med raslen af tunge lænker i Dragsholms fangehul.

Kartovers brag og klask af kugler mod borgens tykke mure afslutter en tidsperiode.

Stærke dronningeord får borgtårne til at styrte i grus.

Ods herred! Dette fjerne, skønne land, hvis historie fortøner sig i en dis af sagn, skikke, overtro og gammel bondesæd.

De dage, da turen fra Ord herred til Holbæk endnu var en lang rejse, som man kun foretog nogle få gange om året, er forbi.

De dage, da de lange vintre henrandt for egnens befolkning i rolig afsondrethed ved spinderokken og andet husflidsarbejde under de lave tage, kommer ikke tilbage.

Men endnu sætter nordenvinden fra et buldrende Kattegat ind over landet og understreger Ods herreds skønhed og vælde.

Den 11. september døde Slægtsgaardsarkivets trofaste medarbejder gennem mange år, pens. lærer *Jens Peter Christensen*, på Frederiksberg hospital

i en alder af 92 år. Han var født i Størlinge, Everdrup sogn, 13. februar 1880, og efter mange år som lærer ved Holbæk byskole bosatte han sig i København, hvor hans store interesse for personal- og lokalhistorie fandt rig næring ved så godt som daglige besøg på Rigsarkivet og Landsarkivet.

Indtil kræfterne for få år siden ikke slog til mere, udførte han gennem mange år en lang række historiske undersøgelser af alle arter for Slægtsgaardsarkivet, og mange af dettes rekvirenter kan sammen med arkivet takke ham for hans levende interesse og grundighed under dette arbejde. Arbejdets kvalitet var for ham det alt overskyggende, og et manuskript modtaget fra ham var selv i de mindste enkeltheder præget af hans akkurate og påpasselighed med hensyn til ikke at skrive mere, end han havde fuld arkivalsk dækning for. Han udførte disse undersøgelser på allerbedste måde, og han vil i den dybeste taknemmelighed blive mindet i Slægtsgaardsarkivet for sin store uegennyttige indsats og trofaste vennersind.

Æret være hans minde!

P. K. H.

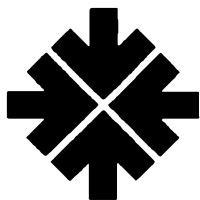
Landbrugslån til ethvert formål

Forenede Kreditforeninger er fra gammel tid - gennem de stiftende foreninger - også landbrugets kreditforening. Gennem Forenede Kreditforeninger kan De opnå lån i alm. realkredit i alle landbrugs-, skovbrugs- og gartneriejendomme på øerne øst for Lille Bælt.

Forenede Kreditforeninger kan til-

byde landbrugslån til ethvert formål: tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskitte, betaling af løs gæld etc. Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Tal landbrugslån med os.

Eneste kreditforening for øerne alene

FORENEDE KREDITFORENINGER

Lånesagsekspedition:
Anker Heegaards Gade 4
Tlf. (01) 15 34 34
1572 København V.

Lånesagsekspedition:
Magelos 2
Tlf. (09) 11 77 77
5100 Odense

Bogholderi, notering, indskrivning:
H. C. Andersens Boulevard 13
Tlf. (01) 14 11 33
1553 København V.

Pr. 1. januar er vi sluttet sammen i en landsdækkende kreditforening, hvor De kan få enhedsprioritering.

De får automatisk tilbud på både 1. og 2. prioritetslån, hvor loven giver mulighed for det, og det går hurtigt.

- hele Danmarks kreditforening

København:
Jarmers Plads 2
1590 København V
Tlf.: (01) 15 85 01

Århus:
Åboulevarden 69
8100 Århus C
Tlf.: (06) 12 46 66

Herning:
Viborgvej 1
7400 Herning
Tlf.: (07) 12 53 00

Afd.kontor i Odense:
Jernbanegade 16
5000 Odense
Tlf.: (09) 12 85 85

Slægtsgaardsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Gassehaven 56, 2840 Holte

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgaardsarkivet.

Hammerichsgade 14 (2 sal th.)

1611 København V

ANDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

**Penge er ikke alt
– men alligevel!**

Spørg
SPAREKASSEN FYN

Den almindelige Brandforsikring
for Landbygninger, oprettet ved Kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 12 11 00

De kan regne med

Hovedkontor: Axelborg, København V **Andelsbanken** Telf. (01) 14 09 82

over hele landet